

Millisesse perre sünnivad lapsed?

Analüüsi raport

Tellijä: Sotsiaalministeerium

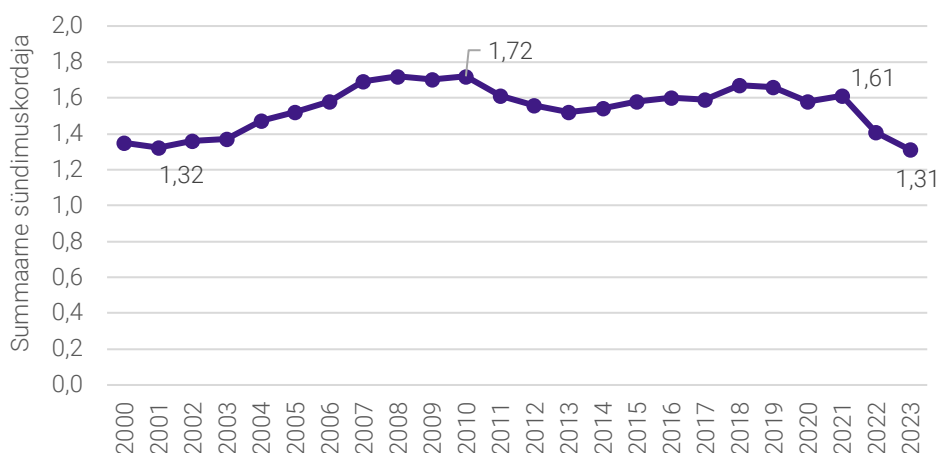
Aruande koostajad: Kadri Rootalu, Kirsti Vill

Keeletoimetaja: Kairit Saar

Sissejuhatus

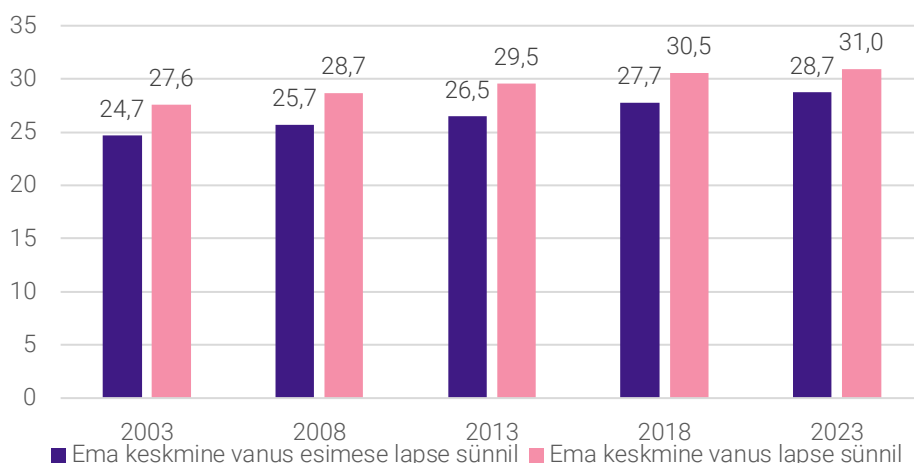
Väike sündide arv ja väikesed sündimuskordajad on viimastel aastatel tekitanud muret nii Eestis kui ka mujal Euroopas (Eurostat, 2024; Gietel-Basten et al, 2022). Summaarne sündimuskordaja vähenes Eestis eriti drastiliselt aastatel 2022 ja 2023, kui esmalt kahanes see 1,41-ni ja 2023. aastal vaid 1,31-ni (joonis 1). Samal ajal on sündide arv kahanenud ka mujal Euroopas, sealhulgas Põhjamaades. Eestis oli summaarne sündimuskordaja 2022. aastal vaid pisut väiksem kui Euroopa Liidu keskmine 1,46 (Eurostat, 2024). Kõige suuremad on sündimuskordajad Prantsusmaal ja Rumeenias, kõige väiksemad Maltal ja Hispaanias. Ka Soomes oli sündimuskordaja langus 2022. aastal viimase 50 aasta suurim, tulemuseks 1,32, ning 2023. aastal vähenes see veelgi, 1,26-ni (Finnish Institute for Health and Welfare, 2024; Statistics Finland, 2024).

Joonis 1. Summaarne sündimuskordaja Eestis, Statistikaameti andmebaas, tabel RV033

Samal ajal on pidevalt tõusnud sünnitajate vanus. Ema keskmine vanus lapse sünnil on viimase 20 aastaga tõusnud 3,4 aasta võrra (joonis 2). Vaadates ema vanust esimese lapse sünnil, on tõus olnud isegi kiirem: viimase 20 aastaga 4 aastat.

Joonis 2. Ema keskmine vanus lapse sünnil, Statistikaameti andmebaas, tabel RV033

Seetõttu tuleks uuesti üle vaadata, millistesse peredesse on viimaste aastate jooksul lapsi sündinud. Varasemas samalaadses uuringus (Raid ja Tammur, 2018) leiti, et eestlastel on lapse saamise tõenäosus suurem kui muudel Eestis elavatel rahvustel. Sama on täheldanud ka teised uurijad (Puur jt, 2017). Samuti suurendas lapse saamise tõenäosust vanemate abielu või kooselu, väikeste laste olemasolu peres, majanduslik kindlustatus ning suuremast linnast väljas asuv elukoht.

Metoodika

Analüüsis kasutatakse 2021. aasta rahva ja eluruumide loenduse ning Euromodi 2021. aasta andmeid, millele on juurde lingitud 2022. ja 2023. aastal sündinud laste andmed. Sünniandmete puhul kasutatakse lapsevanemate ja laste seoste määramiseks rahvastiku statistilise registri andmeid. Analüüsist jäävad välja need, kes 2021. aasta seisuga ei olnud Eesti elanikud, kuid saabusid siia hiljem ning neile on sündinud järgmiste aastate jooksul lapsi. Seega on analüüsi võetud sündinud laste arv väiksem kui Eestis nende aastate jooksul sündinud laste arv.

Vanema soo ja rahvaloenduse hetke vanuse järgi on järgmise kahe aasta jooksul lapse saanud inimeste jaotus esitatud tabelis 1. Enamik lastest on sündinud vanematele, kelle vanus oli rahvaloenduse hetkel 20–44 aastat. Kuna sama vanuserühma kasutati ka varasemas samateemalises analüüsis (Raid ja Tammur, 2018), võetakse siinses analüüsis arvesse vaid need, kes olid rahvaloenduse hetkel 20–44-aastased. Noortest, kes rahvaloenduse hetkel olid alla 16 aasta vanad (s.t ei saanud täisealiseks ka järgneva kahe aasta jooksul), oli lapse saanud 34 inimest.

Tabel 1. Lapse saanud inimeste arv soo ja rahvaloendushetke vanuse järgi

Vanuserühm	Mehed	Naised
13–19	186	560
20–24	1 288	2 566
25–29	4 285	5 863
30–34	7 179	7 247
35–39	4 642	3 946
40–44	2 079	905
45–49	697	60
50–54	204	5
55+	99	0

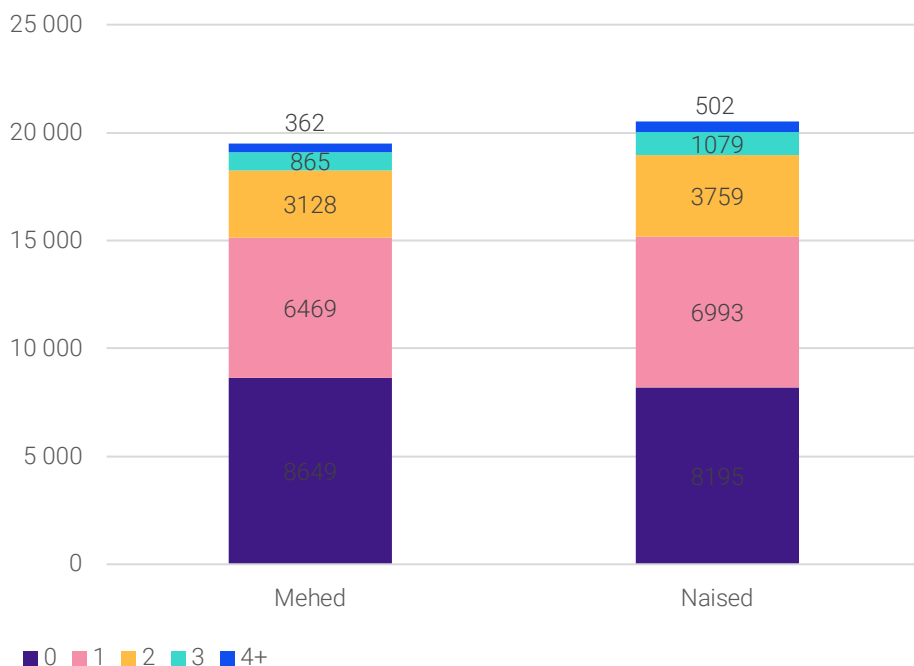
Lisaks lapse saanutele võetakse võrdlusse ka need samas vanuses inimesed, kes järgnevatel aastatel lapsi ei saanud.

Tulemused

Käesoleva analüüsi aluseks on inimesed, kes olid 2021. aasta rahva ja eluruumide loenduse ajal vanuses 20–44 aastat. Metoodika peatükis kirjeldatud vanusepiirangute järel jäi analüüsi 222 651 meest ja 203 203 naist. Üldjaotuses on näha, et rahvaloenduse ajal ei olnud lapsi 56%-l vaatluse all olevatest meestest ja 39%-l naistest. Seega on lasteta mehi selles vanuserühmas märksa rohkem kui lasteta naisi.

Vaatluse alla jäänud vanuserühmas ehk 20–44-aastastel (nii lastega kui ka lasteta) inimestel sündis järgneva kahe aasta jooksul laps 8,7%-le meestest ja 10,1%-le naistest. Siin võetakse arvesse kõik Eesti rahvastiku statistilises registris seisuga 1. jaanuar 2022 kirjas olnud lapsed. Kõige sagedamini oli sündinud laps vanema jaoks esimene (s.t varasemaid lapsi polnud) või teine (joonis 3).

Joonis 3. Kahe vaatlusaasta jooksul lapse saanud inimesed varasemate laste arvu järgi

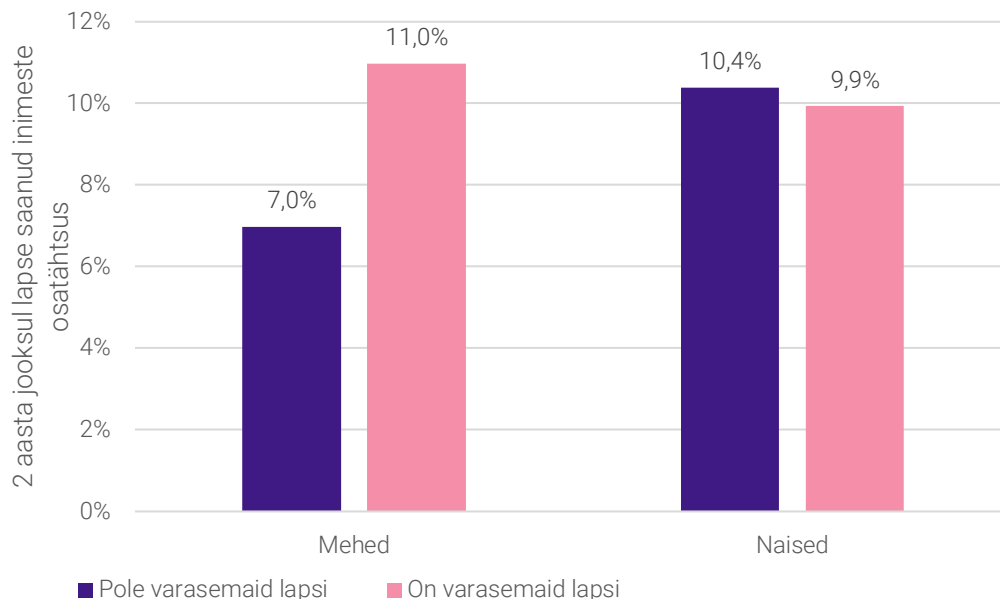

Järgnevalt ongi võrreldud lapse saanud inimesi eri sotsiaaldemograafiliste ja majanduslike tausttunnuste järgi.

Esmalt paistab andmetest silma, et lapse saamise tõenäosus sõltub eeskätt meeste puhul varasemate laste olemasolust. Jooniselt 4 võib näha, et seisuga 1. jaanuar 2022 lasteta meeste seas sai järgneva kahe aasta jooksul lapse 7%. Kui mehel aga juba oli lapsi, siis suurenes kahe aasta jooksul lapse saamise tõenäosus märgatavalt. Lastega meestest oli kahe aasta jooksul järgmise lapse saanud 11%. Naiste seas jäävad nii lasteta kui ka lastega grupi puhul lapse saamise tõenäosused enam-vähem sama suureks.

Tuleb meeles pidada, et meeste ja naiste näitajate erinevus tuleneb osaliselt ka võrdluse all olevate gruppide suurusest. Nagu eespool öeldud, on meeste seas tunduvalt rohkem lasteta inimesi (56% meestel vs. 39% naistel), seega on meeste võrdlusrühm esimese lapse sünni tõenäosuse hindamiseks suurem kui naiste võrdlusrühm. Suurem võrdlusgrupp tähendab ühtlasi seda, et sama suure lapse saanud inimeste osatähtsuse saavutamiseks peab olema sündinud rohkem lapsi.

Joonis 4. Lapse saanute osatähtsus 20–44-aastaste seas laste olemasolu järgi

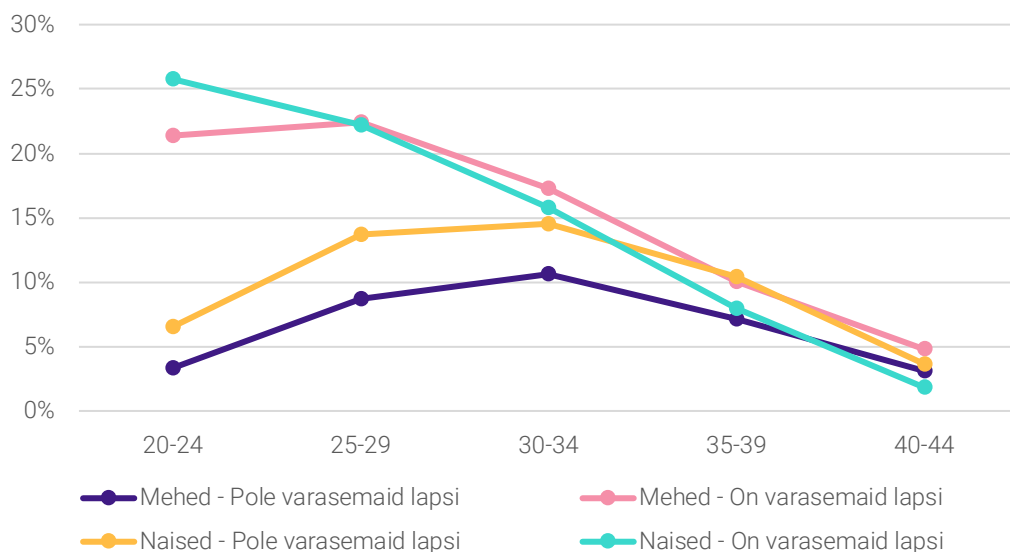
Tulemused soo ja vanuserühma järgi on esitatud tabelis 2. Selles tabelis nagu ka järgmistes on esitatud lapse saanud inimeste osatähtsus vanuserühma ja soo kombinatsioonis (100% moodustab ühe vanuserühma ja soo kombinatsiooniga inimeste koguarv). Nagu ametlikest sündimusandmetest näha, on kõige suurem tõenäosus kahe aasta jooksul laps saada neil, kes olid rahvaloenduse hetkel 20. eluaastate lõpus või 30. eluaastates.

Tabel 2. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas soo ja rahvaloendushetke vanuse järgi

Vanuserühm	Mehed	Naised
20–24	4,0	8,6
25–29	11,4	16,9
30–34	13,5	15,3
35–39	9,0	8,4
40–44	4,3	2,1
Kokku	8,7	10,1

Soo ja vanuse järgi erineb märkimisväärselt see, kas vaatlusperioodil (järgneva kahe aasta jooksul) on saadud esimene või mitmes laps. Jooniselt 5 selgub, et kui inimesel on 20. eluaastates juba üks laps olemas, siis on suurem ka järgmise lapse saamise tõenäosus.

Joonis 5. Lapse saanute osatähtsus 20–44-aastaste seas soo, vanuse ja laste olemasolu järgi

Rahvuse järgi oli lapse saamise tõenäosus kõige suurem eesti rahvusest meestel ja naistel (tabel 3). Kõige väiksema tõenäosusega said kahe järgneva aasta jooksul Eestis lapse siin elavad soomlased, meeste puhul ka läti või leedu rahvusest mehed.

Tabel 3. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas rahvuse järgi

Rahvus	Mehed	Naised
Eesti	9,8	11,0
Vene	6,6	7,9
Ukraina, valgevene	6,9	9,6
Soome	3,1	2,6
Läti, leedu	4,2	7,5
Muu	6,6	7,9
Kokku	8,7	10,1

Erinevusi on ka haridustaseme järgi (tabel 4). Kõige suurem on järgneva kahe aasta jooksul lapse saanud inimeste osatähtsus kõrgharidusega meestel ja kõrgharidusega naistel. Seejuures aga on näha, et bakalaureusest kõrgema haridustaseme puhul lapse saamise tõenäosus pisut väheneb. Nii naiste kui ka meeste seas on kõige väiksema tõenäosusega lapse saanud üldkeskharidusega inimesed. Tuleb aga arvestada, et nii haridustase kui ka mõned muud edaspidi arvestatavad tunnused on tugevalt seotud inimese vanusega, mis omakorda on seotud lapse saamise tõenäosusega. 20–24-aastaste vanuserühmas, kus lapse saamise tõenäosus oli väike, oli kaks kolmandikku inimestest üldkesk- või põhiharidusega, samal ajal kui uuritute seas üldiselt oli üldkesk- või sellest madalama haridusega inimesi 36,5%.

Tabel 4. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas haridustaseme järgi

Haridustase	Mehed	Naised
Põhi- (k.a kutse-) või madalam haridus	7,8	10,7
Üldkeskharidus	6,9	7,8
Kutsekeskharidus	9,1	10,8
Kutseharidus keskhariduse baasil	9,1	9,3
Kõrgharidus (bakalaureus)	11,1	12,2
Kõrgharidus (magister, doktor)	10,8	10,1
Kokku	8,7	10,1

Lisaks saavutatud haridustasemele vaadati ka seda, kas lapse saamine on seotud hariduse omandamisega, s.t kas inimene õppis 2021. aasta lõpu seisuga mõnes Eesti koolis. Tabelist 5 selgub, et haridust omandanud meestel ja naistel oli mõnevõrra väiksem tõenäosus järgmise kahe aasta jooksul laps saada.

Tabel 5. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas hariduse omandamise järgi 2021. aasta lõpu seisuga

Hariduse omandamine	Mehed	Naised
Omandavad haridust	9,0	10,4
Ei omanda haridust	6,8	8,5
Kokku	8,7	10,1

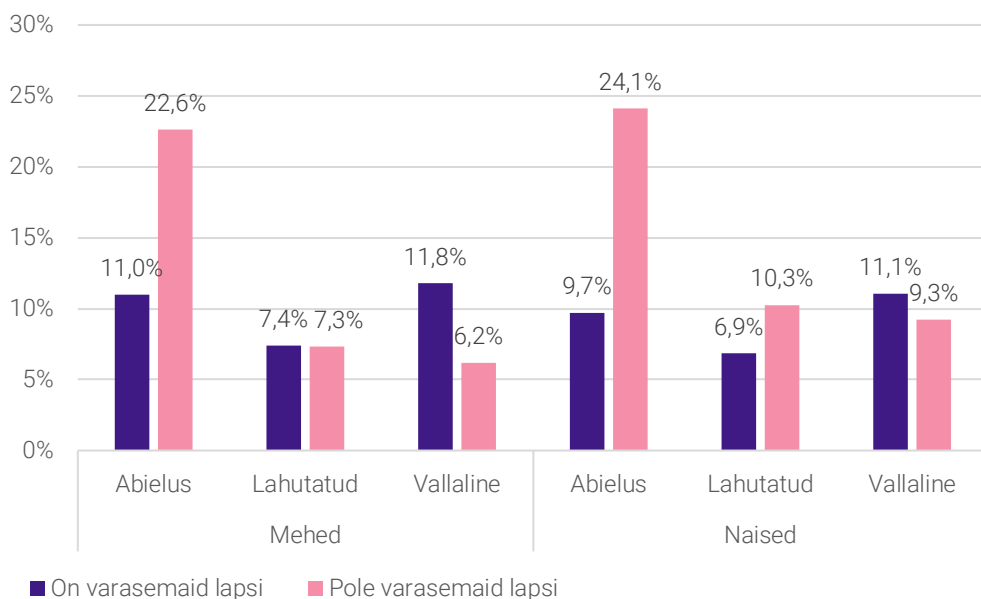
Ametliku (registreeritud) perekonnaseisu järgi said järgneva kahe aasta jooksul suurema tõenäosusega lapse mehed, kes 2021. aasta seisuga olid abielus (tabel 6). Ka naiste puhul on abielus inimeste seas lapse saamise tõenäosus kõige suurem, kuid palju ei jää maha ka need, kes on ametliku perekonnaseisu järgi vallalised.

Tabel 6. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas ametliku perekonnaseisu järgi

Perekonnaseis	Mehed	Naised
Vallaline, ei ole seaduslikus abielus olnud	7,8	10,1
Abielus	12,8	11,5
Lahutatud	7,4	7,2
Lesk	6,7	5,2
Kokku	8,7	10,1

Arvestades lisaks perekonnaseisule ka laste olemasolu (joonis 6), on näha, et kõige suurema tõenäosusega saavad lapse abielus mehed ja naised, kellel varasemaid lapsi pole.

Joonis 6. Lapse saanute osatähtsus 20–44-aastaste seas soo, perekonnaseisu ja varasemate laste olemasolu järgi

Nendele inimestele, kes kuulusid mõnda tuumperesse, sai leida ka rolli tuumperes. See võis olla kas abikaasaroll abielus või registreerimata kooselus, üksikvanemaroll või lapseroll oma vanemate peres. Samuti on välja toodud inimesed, kes ei kuulu tuum perekonda (elavad näiteks üksi). Tabelis 7 ongi esitatud tulemused lähtuvalt inimese seisundist peres. Välja on jäetud need, kes ei ela tavaleibkonnas. Tulemustest selgub, et abielus ja vabaabielus olevate naiste lapse saamise tõenäosus on enam-vähem sama suur. Meeste puhul on kõige suurema tõenäosusega lapse saanud abielus või registreeritud kooselus elavad mehed. Kõige väiksem on lapse saamise tõenäosus juhul, kui inimene on elanud 2021. aasta lõpus oma vanemate peres, eriti meeste puhul.

Tabel 7. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas perekonnaseisundi järgi

Perekonnaseis	Mehed	Naised
Abielus või registreeritud kooselus vastassoost partneriga	12,5	11,2
Partnerid registreerimata kooselus	11,8	11,4
Üksikvanemad	10,3	9,0
Ei kuulu tuum perekonda	6,2	9,0
Mitteüksikvanema lapsed	5,8	8,1
Üksikvanema lapsed	5,5	7,5
Kokku	8,7	10,1

Perekonna suuruse järgi on lapse saanute osatähtsus näidatud tabelis 8. Siin tuleb arvestada, et üksi elavad inimesed arvesse ei lähe, nemad on esitatud eelmises tabelis real „ei kuulu tuum perekonda“. Ka siin on näha, et kõige tõenäolisemalt saavad järgneva kahe aasta jooksul lapse kas hästi väikesed või hästi suured pered.

Tabel 8. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas pere suuruse järgi

Pere suurus, inimest	Mehed	Naised
2	12,1	13,1
3	13,2	13,6
4	7,4	7,5
5	5,9	6,3
6	7,8	8,2
7	9,7	10,4
8+	13,9	17,7
Kokku	8,7	10,1

Analüüsiks loeti kokku kõik lapsed, kes inimesel seisuga 1. jaanuar 2022 rahvastikuregistris kirjas olid. Arvestama peab, et kõik lapsed ei pruugi Eestis elada. Seejärel vaadeldi lapse saamise tõenäosust eespool kirjeldatud laste arvu tunnuse järgi. Tabelist 9 selgub, et kõige suurema tõenäosusega on järgmise kahe aasta jooksul lapse saanud ühe lapse vanemad, järgnevad 5 või enama lapsega inimesed ning naiste puhul ka lasteta naised.

Tabel 9. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas inimese laste arvu järgi

Laste arv	Mehed	Naised
0	7,0	10,4
1	15,3	15,2
2	8,0	7,2
3	6,3	5,3
4	9,0	7,2
5+	13,3	11,6
Kokku	8,7	10,1

Naiste puhul saab eraldi vaadata ka lapse saanud inimeste osatähtsust varem sündinud laste arvu järgi. Eelmisest tabelist erineb see selle poolest, et kõik sündinud lapsed ei pruugi 2021 aastal enam elus olla. Analüüsist on välja jäetud naised, kelle varem sündinud laste arv on teadmata.

Tabelist 10 selgub, et lapse saamise tõenäosus on suurem juhul, kui naine on juba ühe lapse sünnitanud, kui naisel lapsi pole või kui lapsi on palju (6 või rohkem). Kõige väiksem on lapse saamise tõenäosus naistel, kes on varem sünnitanud 3 last. Võimalik, et siin on tegemist ühiskonnas levinud normiga, et kui naisel on juba 3 last, siis ta rohkem lapsi ei soovi.

Tabel 10. Lapse saanud naiste osatähtsus (%) 20–44-aastaste naiste seas sündinud laste arvu järgi

Laste arv	Osatähtsus
0	10,8
1	15,3
2	7,3
3	5,3
4	7,0
5	9,9
6+	14,1
Kokku	10,1

Varasemates analüüsides on leitud, et järgmise lapse saamise tõenäosus sõltub ka olemasolevate laste vanusest. Järgnevalt ongi esitatud kahe aasta jooksul lapse saanud inimeste osatähtsus selle alusel, kui vana oli inimese enda noorim laps rahvaloenduse hetkel (tabel 11). Arvesse on võetud lapse ja vanema seosed rahvastikuregistri järgi. Seega, kui vanemal on välismaal elavaid lapsi, siis siinses analüüsis ei pruugi nad kajastuda.

Selgub, et kõige suurem on järgmise lapse saamise tõenäosus 1-aastaste laste vanematel: neist on kahe aasta jooksul lapse saanud 21%. Kui noorim laps on alla aastane või 2-aastane, on järgmise lapse saamise tõenäosus sõltuvalt inimese soost 14–15%. Nendest, kellel varem lapsi polnud, on järgneva kahe aasta jooksul lapse saanud 7% meestest ja 10% naistest.

Tabel 11. Kahe aasta jooksul lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas noorima lapse vanuse järgi

Noorima lapse vanus aastates	Mehed	Naised
alla aasta	14,6	14,0
1	21,4	20,8
2	15,3	14,9
3–4	11,3	10,9
5–6	9,7	9,7
7–17	5,8	5,4
18+	2,4	1,2
Pole varasemaid lapsi	7,0	10,4
Kokku	8,7	10,1

Uuriti ka, kas lastega vanemate partner, kellega saadi noorim laps (rahvastiku andmebaasi info järgi), on sama, kes oli tema partner rahvaloenduse ajal. Siit analüüsist jäävad välja need, kellel varasemast lapsi polnud, kelle lapse teise vanema kohta polnud infot või kellel polnud rahvaloenduse seisuga partnerit. Seega pole osatähtsused tabelis 12 varasemate tabelitega otseselt võrreldavad.

Tabelist 12 võib näha, et lapse saamise tõenäosus on suurem nendel inimestel, kelle noorim laps on saadud teise partneriga kui see, kellega nad rahvaloenduse hetkel koos elasid.

Tabel 12. Kahe aasta jooksul lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas noorima lapse saamise ajal olnud partneri järgi

	Mehed	Naised
Uus partner	15,2	14,8
Sama partner	10,8	9,5
Kokku	8,7	10,1

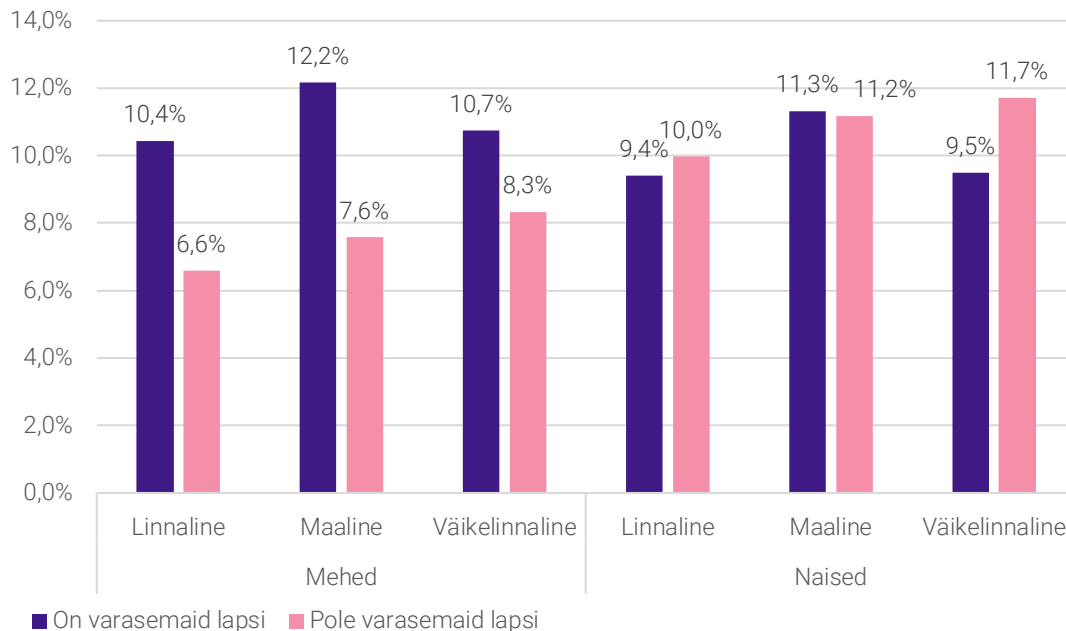
Järgnevalt vaadeldakse lapse saanud inimeste osatähtsust sõltuvalt inimese elukohast. Tegemist on rahvaloenduse paiknemisindeksi põhjal leitud elukohaga. Esmalt on esitatud tulemused inimese elukoha asula tüübi järgi (tabel 13). Tulemustest on näha veidi väiksemat lapse saamise tõenäosust linnalises asulas elavatel inimestel, kuid vahed teiste asulatüüpidega ei ole suured.

Tabel 13. Kahe aasta jooksul lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas elukoha asula tüübi järgi

Elukoha asula tüüp	Mehed	Naised
Linnaline	8,2	9,6
Väikelinnaline	9,7	10,1
Maaline	9,7	11,3
Kokku	8,7	10,1

Elukoha asula tüübi ja varasemate laste olemasolu põhjal paistab silma erinevus väikelinnalise (hõlmab tihti ka eeslinna) asulatüübi puhul (joonis 7). Kui väikelinnas elavate varasemate lasteta naiste seas on kahe aasta jooksul lapse saanute osatähtsus kõige suurem (11,7%), siis millegipärast on palju väiksem lapse saanute hulk juhul, kui naisel varasemaid lapsi juba on (9,5%).

Joonis 7. Lapse saanute osatähtsus 20–44-aastaste seas soo, elukoha asula tüübi ja laste olemasolu järgi

Tulemused elukohamaakonna järgi on esitatud tabelis 14. Selgub, et kõige väiksema tõenäosusega said kahe aasta jooksul lapse Ida-Viru maakonna inimesed. Järgnes nii meeste kui ka naiste puhul Harju maakond. Tulemus peegeldab ilmselt ka nende maakondade rahvuskoosseisu ja linnalisust: muust rahvusest inimeste seas ning linnades on sündimus väiksem.

Kõige suurem oli lapse saanud inimeste osatähtsus meeste puhul Järva ja Saare maakonnas, naiste puhul Järva, Põlva ja Jõgeva maakonnas.

Tabel 14. Kahe aasta jooksul lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas elukohamaakonna järgi

Maakond	Mehed	Naised	Maakond	Mehed	Naised
Harju	8,3	9,5	Pärnu	9,2	10,7
Hiiu	9	11,1	Rapla	9,5	10,6
Ida-Viru	7	8,8	Saare	10,7	11,8
Jõgeva	10	11,9	Tartu	9,6	10,8
Järva	10,8	12,7	Valga	9,5	11,2
Lääne	10	11,6	Viljandi	9,1	11,3
Lääne-Viru	9,1	10,6	Võru	9,8	11,4
Põlva	9,9	12,1	Kokku	8,7	10,1

Lisaks elukoha asukohale vaadeldi ka seoseid sündimuse ja eluruumi suuruse ning eluruumi omandi vahel. Viimasel juhul võrreldi inimesi, kelle eluruum kuulus kas talle endale või mõnele tema leibkonnaliikmele, nendega, kelle eluruum kuulus kellelegi teisele.

Tabelist 15 selgub, et eluruumi väiksus on mõnevõrra seotud lapse saamisega meeste puhul: alla 40-ruutmeetrisel eluruumis elavad mehed said järgmise kahe aasta jooksul lapse veidi väiksema tõenäosusega kui need, kes elasid

eluruumides suurusega 40–59 ruutmeetrit. Mõlema soo puhul aga on näha, et kõige väiksema tõenäosusega saavad lapse need, kelle eluruumi suurus on üle 150 ruutmeetri. Osalt on selle leiu taga ilmselt asjaolu, et noorimas vanuserühmas, kus sündimus on veel väike, elatakse sagedamini vanematekodus suuremal pinnal. Alates 25. eluaastast kõige suuremas eluruumikategoorias elavate inimeste osa väheneb. Analüüsist on välja jäetud institutsionaalses leibkonnas elavad inimesed.

Tabel 15. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas eluruumi suuruse järgi

Eluruumi suurus ruutmeetrites	Mehed	Naised
Alla 40	7,9	10,2
40–59	9,2	11,0
60–79	8,9	10,0
80–99	9,4	9,9
100–149	9,2	9,7
150+	7,8	7,7
Kokku	8,7	10,1

Järgnevalt on vaatluse all see, kas eluruum, milles inimene elab, kuulub tema enda või mõne teise tema leibkonna liikme omandisse. Ka selle põhjal on erinevusi näha meeste, kuid mitte naiste seas (tabel 16). Suurema tõenäosusega on lapse saanud mehed, kes elavad eluruumis, mille omanik on mõni tema leibkonna liige.

Tabel 16. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas eluruumi omandi staatuse järgi

Eluruumi omandi staatus	Mehed	Naised
Ei ole enda ega leibkonnaliikme omandis	8,1	10,8
On enda või leibkonnaliikme omandis	9,1	9,8
Kokku	8,7	10,1

Rahvaloendusel leiti inimestele ka nende hõiveseisund. Tulemused lapse saanud inimeste osatähtsuse kohta sagedamini esinenud seisundite järgi on esitatud tabelis 17. Tabelist on välja jäetud pensionisaajad, sest neid oli vastavas vanusegrupis vähe. Vanemapuhkusel viibivad inimesed, kes enne lapse sündi töötasid, on loetud hõivatute hulka.

Tulemustest paistab, et kõige suurema tõenäosusega saavad järgmise kahe aasta jooksul lapse need inimesed, kelle hõiveseisund on „hõivatud“. Naiste puhul järgnevad töötud ning kategooria „muud“ (süü kategooriasse kuuluvad näiteks kodused naised, registreerimata töötud ning terviseprobleemide tõttu mittetöötavad inimesed). Kõige väiksema tõenäosusega saavad lapse õppurid, kes õppimisega samal ajal ei tööta.

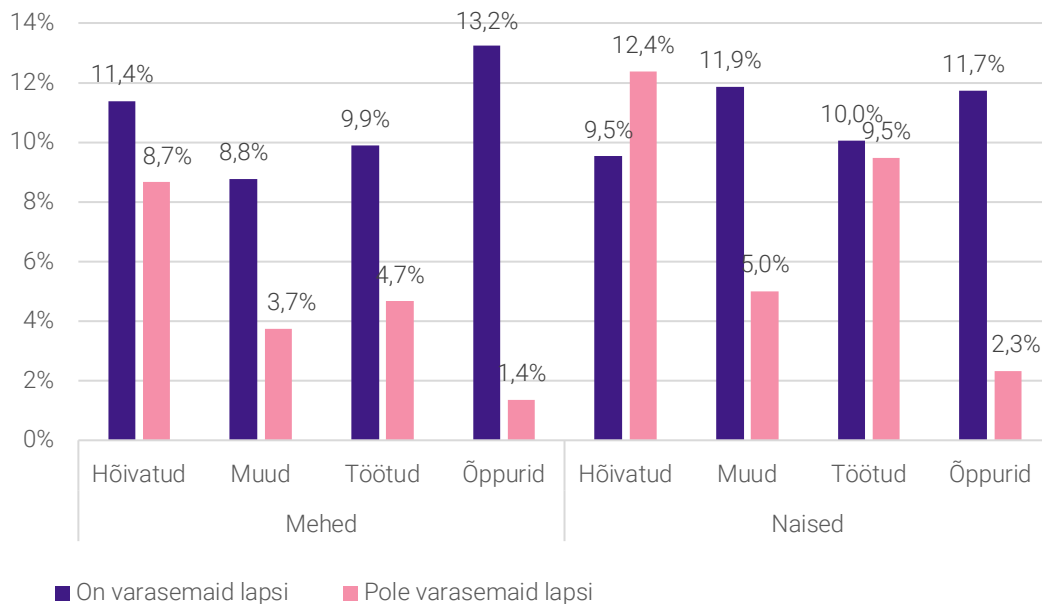
Tabel 17. Kahe aasta jooksul lapse saanud inimeste osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas hõiveseisundi järgi

Hõiveseisund	Mehed	Naised
Hõivatud	10,0	10,6
Töötud	6,7	9,9
Õppurid	2,1	4,4
Muud	5,4	9,2
Kokku	8,7	10,1

Hõiveseisundi ja varasemate laste olemasolu järgi näeme, et õppuri staatuses olevate meeste ja naiste puhul on esimese lapse sünd küllaltki vähe tõenäoline (joonis 8). Samuti paistab nii naiste kui ka meeste puhul silma, et mitteaktiivse staatuses (kategooria „Muud“) olles on väga väike tõenäosus saada esimene laps, kuid kaks korda

suurem tõenäosus saada järgmine laps. Naistel tuleneb see eelkõige sellest, et uue lapse ootele jäädes ollakse eelmise lapsega veel kodune. Seega paistab ka siit välja trend, et majanduslikku kindlustatust (hõive kaudu) enne lapse sündi peetakse siiski oluliseks.

Joonis 8. Lapse saanute osatähtsus 20–44-aastaste seas soo, hõiveseisundi ja laste olemasolu järgi

Hõivatuid saab omakorda eristada nende tööalase seisundi järgi (tabel 18). Selgub, et selles on meeste ja naiste vahel erinevusi. Kui meeste seas saavad kõige suurema tõenäosusega järgneva kahe aasta jooksul lapse ettevõtjad, siis naiste seas palgatöötajad või muud hõivatud. Muu seisundiga hõivatuid ei ole analüüsitud inimeste seas aga kuigi palju (meeste ja naiste peale kokku 209).

Tabel 18. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas tööalase seisundi järgi

Tööalane seisund	Mehed	Naised
Palgatöötajad	9,9	10,6
Palgatöötajatega ettevõtjad	11,7	8,3
Üksikettevõtjad	10,4	7,3
Muud hõivatud	9,2	10,5
Kokku (k.a mittehõivatud)	8,7	10,1

Analüüsida saab ka lapse sünni tõenäosust sõltuvalt inimese ameti pearühmast (tabel 19). Nii meeste kui ka naiste puhul on näha, et kõige suurem on lapse saamise tõenäosus põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja jahinduse oskustöölise seas, kellest kahe aasta jooksul on lapse saanud 13%. Meeste puhul järgnevad sõjaväelased, juhid ning tippspetsialistid. Naiste puhul paistavad samuti suurema lapse saamise tõenäosusega silma tippspetsialistid. Kõige väiksema tõenäosusega on kahe rahvaloendusele järgneva aasta jooksul lapse saanud lihttöölise ametirühma kuulunud inimesed (8%).

Tabel 19. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas ameti pearühma järgi

Ameti pearühm	Mehed	Naised
Sõjaväelased	12,4	10,9
Juhid	11,4	10,6
Tippspetsialistid	11,4	12,0
Tehnikud ja keskastmetspetsialistid	10,5	10,8
Kontoritöötajad ja klienditeenindajad	8,4	9,7
Teenindus- ja müügitöötajad	7,8	10,0
Põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja jahinduse oskustöölised	13,2	12,6
Oskus- ja käsitöölised	9,8	10,1
Seadme- ja masinaoperaatorid ning koostajad	9,4	9,5
Lihttöölised	7,8	8,4
Kokku	8,7	10,1

Rahvaloendusel hinnati ka inimese peamist elatusallikat. Tulemused selle järgi suuremates kategooriates on esitatud tabelis 20 ja kinnitavad varem nähtut: meeste puhul saavad suurema tõenäosusega lapse ettevõtjatulu teenijad ning peamiselt palgast elavad mehed. Naiste puhul on lapse sünni tõenäosus kõige suurem nende seas, kelle peamine elatusallikas on toetus, hüvitis või stipendium. See kategooria sisaldab paljuski neid naisi, kes juba on väikese lapsega kodused: rohkem kui pooltel on olnud alla 3 aasta vanune laps. Naiste puhul järgnevad samuti palgatöötajad.

Tabel 20. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas peamise elatusallika järgi

Elatusallikas	Mehed	Naised
Palk, töötasu	9,7	9,9
Ettevõtjatulu, tulu talupidamisest	11,2	7,4
Teiste isikute ülalpidamisel	5,2	5,8
Toetus, stipendium, hüvitis	6,5	12,6
Kokku	8,7	10,1

Viimasena vaadeldakse, kas lapse saamise tõenäosus sõltub inimese palga suurusest. Selleks võetakse arvesse inimese 2021. aastal teenitud tööne brutotulu ning jagatakse 12-ga, et saada hinnanguline brutokuutulu. Eraldi vaadeldakse inimesi, kes (Eestist) töist tulu ei saanud. Tulemused on esitatud tabelis 21.

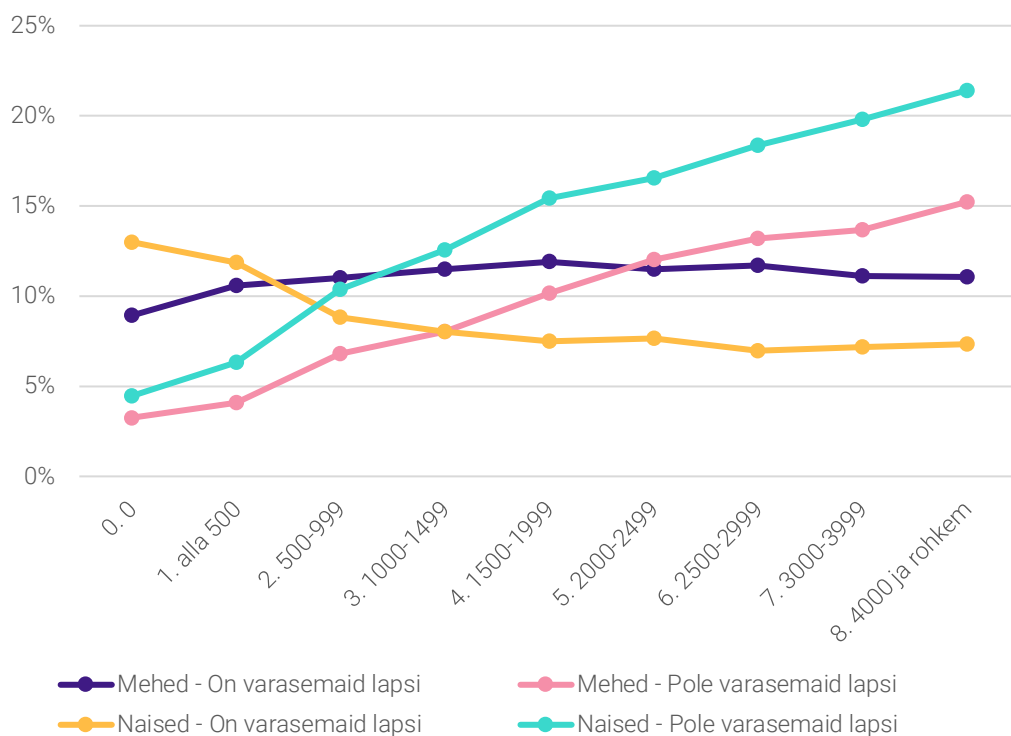
Tabel 21. Lapse saanute osatähtsus (%) 20–44-aastaste seas hinnangulise töise brutokuutulu järgi

Brutokuutulu eurodes	Mehed	Naised
0	5,2	10,0
Alla 500	6,2	9,6
500–999	8,6	9,4
1000–1499	9,6	9,8
1500–1999	11,0	10,9
2000–2499	11,7	11,5
2500–2999	12,3	11,8
3000–3999	12,1	12,5
4000 ja rohkem	12,5	13,0
Kokku	8,7	10,1

Selgub, et mida suuremat töist tulu on inimene 2021. aastal saanud, seda suurema tõenäosusega on ta järgmise kahe aasta jooksul lapse saanud. Võrdluseks, tolle aasta keskmine brutokuutulu Eestis vanuserühmas 25–49 aastat oli meestel 1821 ja naistel 1478 eurot. Seega saab järeldada, et keskmisest rohkem teenivad inimesed saavad ka suurema tõenäosusega lapse. Kuna praegu on kasutusel vaid ühe aasta sissetulekute andmed, siis paraku ei saa eristada tavapäraselt suurema sissetulekuga inimesi nendest, kes oma sissetulekuid referentsperioodi arvesse võttes sihipäraselt suurendasid, et välja teenida kõrgem vanemahüvitis.

Küll aga võib näha märke sissetuleku maksimeerimisest vanemapalga ootuses joonisel 9, kus on näidatud lapse saanute osatähtsus soo, brutokuutulu ja varasemate laste olemasolu järgi. Naiste puhul on näha, et tulude puhul, mis ületavad 1000 eurot kuus, on kahe aasta jooksul lapse saanute osa märksa suurem nendel, kellel varasemaid lapsi pole. Teisiti öelduna kasvatab suurem palgatulu eriti palju just esimese lapse saamise tõenäosust.

Joonis 9. Lapse saanute osatähtsus 20–44-aastaste seas soo, töise tulu ja laste olemasolu järgi

Järgnevalt vaadeldakse enne üksikult analüüsitud tunnuseid koos logistilise regressiooni mudelites. Mudelite parema arusaadavuse huvides on mõned seni kasutatud tunnused ümber kodeeritud väiksemale kategooriate arvule. Lisas 1 tabelis 1 on nii meeste kui ka naiste kohta kaks mudelit: esmalt laste arvu sisaldav ning teisena noorima lapse vanust sisaldav. Samas lisas tabelis 2 on regressioonimudelid soo ja varasemate laste olemasolu järgi.

Regressioonimudelitega analüüsi tulemused kinnitavad eespool nähtud seoseid. Kõige suurem on nii meestel kui ka naistel tõenäosus lapsi saada vanuses 25–34 aastat. Erinevus ilmneb aga juhul, kui inimesel on juba lapsi (lisa 1 tabel 2). Sel juhul on nii meestel kui ka naistel kõige suurem tõenäosus lapsi saada just nooremates vanuserühmades (20–29). Tulemust võib selgitada asjaoluga, et kui on otsustatud lapsed saada nooremas eas, siis saadakse neid juba rohkem kui üks.

Kõigis mudelites on läbivalt näha, et mitte-eesti rahvusest inimestel on šansid kahe aasta jooksul laps saada väiksemad kui eesti rahvusest inimestel. Eriti kehtib see juhul, kui laps(ed) on juba olemas (mudel 4). Elukoha asula tüübi järgi on suurem tõenäosus laps saada maa-asulas elavatel meestel ja naistel, lasteta inimeste puhul ka väikelinnalist tüüpi asula elanikel.

Samuti kinnitavad regressioonimudeli tulemused kirjeldava analüüsi tulemusi haridustaseme kohta: kõige väiksem on lapse saamise tõenäosus madalaima haridustasemega inimestel, isegi kui vanus ja varasemate laste olemasolu

on mudelis arvesse võetud. Õppijastaatuses olemine rahvaloenduse hetkel vähendas tõenäosust laps saada, välja arvatud juhul, kui inimesel juba oli lapsi.

Hõive kohta on näha, et kõige suurema tõenäosusega saavad vaatlusperioodi jooksul lapse need, kes rahvaloenduse hetkel olid hõivatud, naiste puhul (eriti varasemate lasteta naiste seas) ka töötud. Üldistes mudelites on lapse saamise tõenäosus suurem ka juhul, kui tööine sissetulek on suurem. See seaduspära kehtib eelkõige varasemate lasteta inimeste puhul. Kui inimesel lapsi juba on, siis meeste puhul tööise tulu suurus järgmise lapse saamise tõenäosust ei mõjuta. Varasemate lastega naiste puhul on järgmise lapse saamise tõenäosus kõige suurem nendel, kes parasjagu töist tulu ei teeni (mudel 3).

Perekonnaseisu järgi on lasteta inimestel lapse saamise tõenäosus kõige suurem juhul, kui tegemist on abielus inimesega. Kui aga lapsi peres juba on, ei mängi kooselustaatus (registreeritud abielus või registreerimata kooselus) uue lapse sünni tõenäosuse prognoosimisel enam erilist rolli.

Varasemate laste arvu järgi võib näha, et suurem tõenäosus lapse sünniks on inimestel, kellel on varasemast üks laps või vähemalt viis last. Kõige väiksema tõenäosusega saadakse laps juhul, kui inimesel on kolm last. Samuti kinnitavad ka regressioonimudelites saadud tulemused varem nähtut, et suurema tõenäosusega saadakse laps juhul, kui eelmised lapsed on alla 2 aasta vanad (mudel 2).

Regressioonimudelite illustreerimiseks arvutati mudelite 3 ja 4 põhjal välja ka kahe aasta jooksul lapse saamise prognoositavad tõenäosused mõnede andmestikus sagedamini esinevate gruppide inimestele. Kõigi uuritute puhul eeldati, et nad on hõivatud ja enam ei õpi. Tõise tuluna võeti aluseks vahemik 500–999 eurot 20–24-aastaste inimeste puhul, 1500–1999 eurot 35–39-aastaste inimeste puhul ning 1000–1499 eurot kõigis ülejäänud vanuserühmades. Võrreldud grupid moodustati seega vanuse, hariduse, elukoha asula tüübi (esindatud linnaline ja maaline, väikelinnalise asulatüübi kohta näidet ei tooda) ning perekonnaseisu järgi rahvaloenduse ajal. Välja valitud profiilid erinevad meeste ja naiste puhul pisut detailides sõltuvalt sellest, kui palju oli vastava tunnuste kombinatsiooniga inimesi mõlema soo puhul andmestikus esindatud.

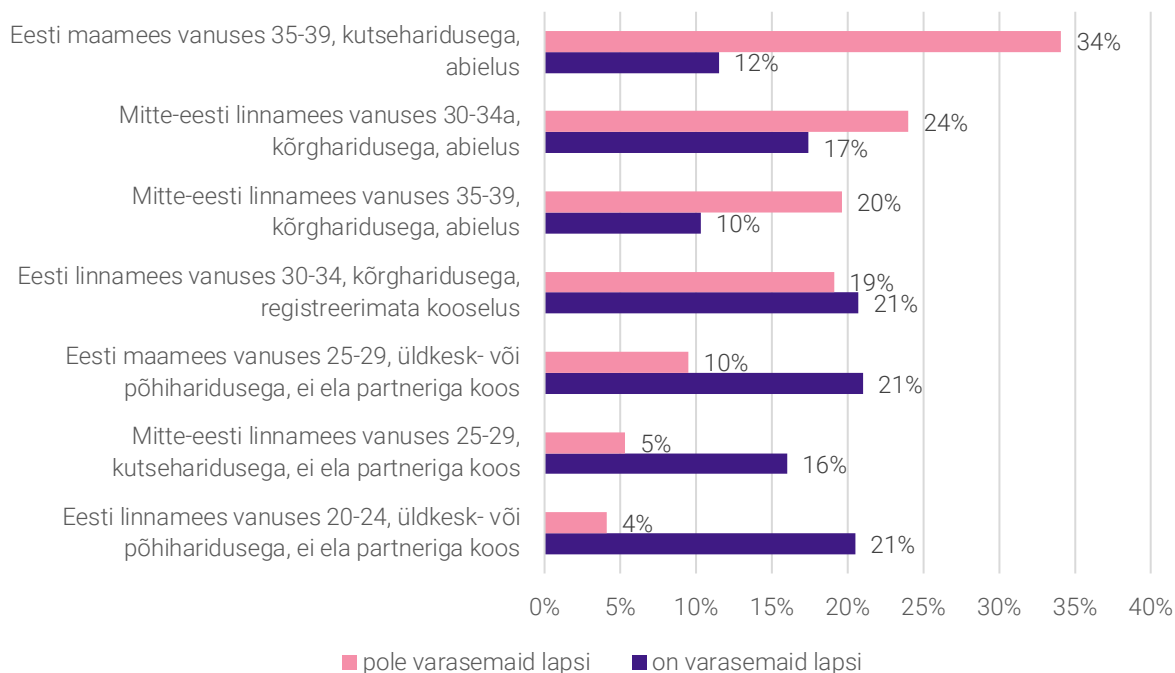
Tulemused meeste kohta on esitatud joonisel 10 ja naiste kohta joonisel 11. Ka siit paistab silma, et suuremad on lapse saamise tõenäosused juhul, kui inimene on abielus või kooselus ning tal 30. eluaastateks veel lapsi pole. Näiteks maa-asulas elaval eesti rahvusest mehel, kes oli abielus ja kel oli kutseharidus, oli rahvaloendusele järgneva kahe aasta jooksul lapse saamise tõenäosus 34%. Samas vanuserühmas eesti rahvusest naisel, kel oli kõrgharidus, kes elas maal ja oli abielus, oli lapse saamise tõenäosus 35%. Teise ja enama lapse sünni samad tunnused aga enam ei soodusta.

Meeste seas paistab suure lapse saamise tõenäosusega silma ka mitte-eesti rahvusest linnalises asulas elava 30–34-aastase kõrgharidusega ja abielus oleva mehe profiil. Selles rühmas on lapse saamise tõenäosus teiste rühmade meestega võrreldes suurem sõltumata varasemate laste olemasolust.

Üldiselt on ka koostatud profiilide puhul lapse saamise tõenäosused kooskõlas eespool välja toodud seostega.

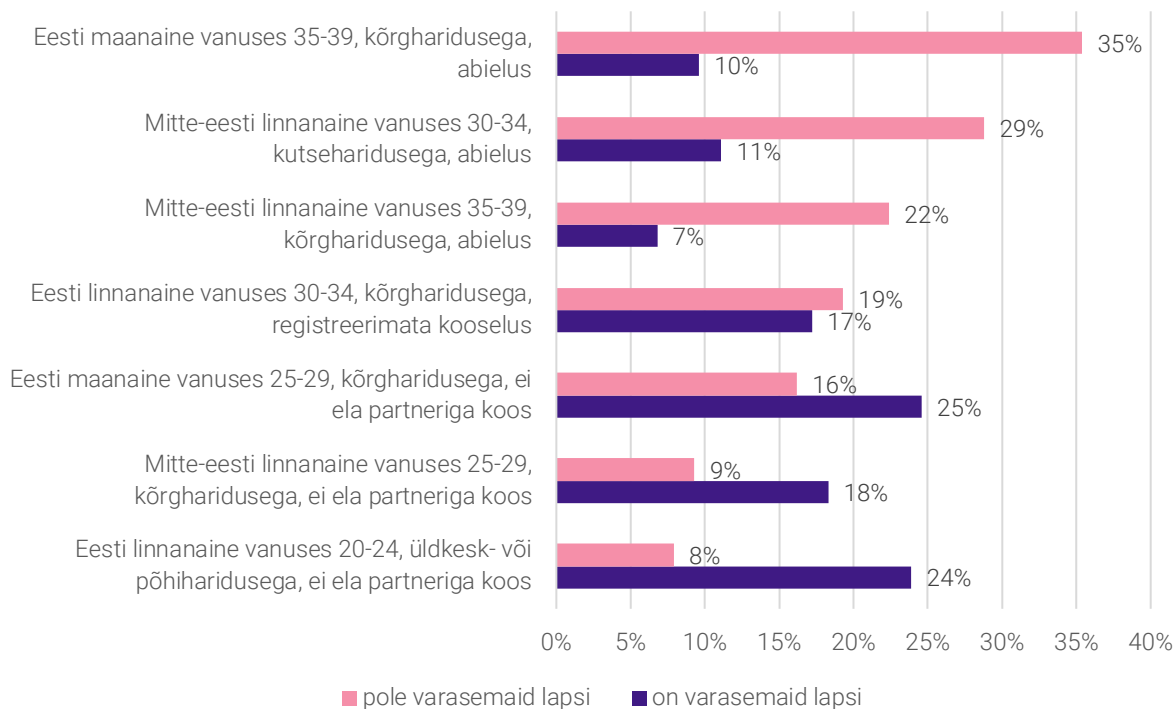
Joonis 10. Lapse saamise tõenäosus valitud rühmade meestel rahvaloendusaegsete tausttunnuste järgi

Kahe aasta jooksul lapse saamise tõenäosus meestel

Joonis 11. Lapse saamise tõenäosus valitud rühmade naistel rahvaloendusaegsete tausttunnuste järgi

Kahe aasta jooksul lapse saamise tõenäosus naistel

Kokkuvõte

Siinne analüüs on järg varasemale samalaadsele uuringule teemal „Millisesse perre sünnivad lapsed?“ (Raid ja Tammur, 2018). Käesolevas analüüsis selgitati välja, milliste sotsiaaldemograafiliste näitajatega inimestele vanuses 20–44 aastat sündis rahva ja eluruumide loendusele järgneva kahe aasta jooksul laps. Kuigi demograafiline olukord on viimasel paaril aastal muutunud, on tulemused sarnased eelmise uuringu omadega.

Nagu ka kuus aastat tagasi oli väiksem tõenäosus laps saada mitte-estl rahvusest inimestel. Seejuures selgus käesolevast uuringust, et rahvuste vahel on märkimisväärsed erinevusi: kõige väiksema tõenäosusega said lapse Eestis elavad soomlased, samuti läti ja leedu rahvusest mehed.

Raid ja Tammur (2018) on ka välja toonud, et madalama haridustasemega naised olid sünnitusea lõpuks saanud rohkem lapsi kui kõrgharidusega naised. Praeguses uuringus oli kaheaastase ajavahemiku jooksul kõige väiksem tõenäosus laps saada madalama haridustasemega meestel. Kõige suurema tõenäosusega said lapse kõrgharidusega naised ja mehed. Sellise seose taga on osaliselt ka asjaolu, et nooremad inimesed on suurema tõenäosusega veel kutse- või kõrgkoolis õppimas ning hariduse omandamine (samuti nagu noor vanus) vähendab lapse sünni tõenäosust.

Sarnaselt varasema uuringuga (Raid ja Tammur, 2018) on näha, et suurema tõenäosusega saavad lapse need, kes on hõivatud ja kes saavad suuremat töist tulu. Viimase puhul aga on eripärane see, et suurem töine tulu suurendab peamiselt vaid esimese lapse saamise tõenäosust. Iga järgmise lapse puhul töise tulu suurus enam nii suurt rolli ei mängi ning edasiste laste saamise tõenäosus on suur ka juhul, kui tulu pole saadudki (sageli näiteks siis, kui on olnud vanemapuhkusel). Meestel suurendab lapse saamise tõenäosust ka ettevõtja staatuses olek.

Käesolevas uuringus vaadeldi täpsemalt lapse saanute osatähtsust ka ameti järgi. Selgus, et kõige suurem oli lapse saamise tõenäosus põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja jahinduse oskustöölise seas. Järgnesid juhid, tippspetsialistid ja sõjaväelaste ametirühmad. Kõige väiksema tõenäosusega said vaadeldud kahe aasta jooksul lapse lihttöölised.

2018. aasta uuringus toodi ka välja, et lapse sünni soodustab kinnisvara omamine. Siinses uuringus analüüsiti kinnisvara omamist selle järgi, kas eluruum, milles inimene elab, kuulub mõnele tema leibkonna liikmele. Siin aga suuri erinevusi ei ilmnenud: meeste seas said veidi suurema tõenäosusega lapse need, kelle eluruum oli leibkonnaliikme omandis, naiste puhul aga need, kelle puhul eluruum ei olnud leibkonnaliikme omandis.

Endiselt kehtib eelmises uuringus nähtud tendents, et lapse saamise tõenäosus on suurem maalises või väikelinnalist tüüpi asulas elavatel inimestel. Maakondadest oli lapse saanud inimeste osatähtsust meeste puhul suurim Järva ja Saare maakonnas, naiste puhul Järva, Põlva ja Jõgeva maakonnas. Järva maakond paistis teistest suurema sündimusega silma ka eelmises samateemalises uuringus.

Perekonnaseisu puhul leidis veel kord kinnitust asjaolu, et laste sünni soodustab abielus olek. Samal ajal kehtib endiselt ka seaduspära, et korduskooseludes (mõõdetuna selle järgi, kas kooselus olevatel inimestel on partneriks sama inimene, kes on tema noorima lapse teine vanem) on lapse saamise tõenäosus suurem.

Varasemate laste olemasolu, arvu ja vanuse järgi võis näha mitmesuguseid huvitavaid uusi leide. Hästi paistis silma vanusesurve juhul, kui inimesel 30. eluaastate lõpus veel lapsi polnud, kuid ta oli paarisuhtes. Nagu ka 2018. aasta uuringus oli järgmise lapse saamine tõenäolisem, kui eelmine laps oli veel alla 3-aastane. Huvitava uue leiuna selgus, et kui kõige suurem oli lapse saamise tõenäosus 1-lapselistes peredes ning 5- ja enamalapselistes peredes, siis kõige väiksema tõenäosusega said vaatlusperioodi jooksul lapse need, kellel oli juba 3 last. See viitab kolme lapse normi levimisele sünnitusealiste inimeste seas.

Kasutatud allikad

Eurostat (2024). How many children were born in the EU in 2022? [Kasutatud 10.10.2024]

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240307-1>

Finnish Institute for Health and Welfare (2024). Birth rate decreased in all Nordic countries in 2022 – Finland had lowest overall fertility rate. [Kasutatud 10.10.2024]

<https://thl.fi/en/-/birth-rate-decreased-in-all-nordic-countries-in-2022-finland-had-lowest-overall-fertility-rate>

Gietel-Basten, S., Rotkirch, A., Sobotka T. (2022). Changing the perspective on low birth rates: why simplistic solutions won't work. *BMJ*, Nov 15. doi: 10.1136/bmj-2022-072670

Puur, A., Rahnu, L., Abuladze, L., Sakkeus, L., Zakharov, S. (2017). Childbearing among first- and second-generation Russians in Estonia against the background of the sending and host countries. *Demographic Research*, No 36(41), 1209–1254.

Raid, K., Tammur, A. (2018). Millisesse perre sünnivad lapsed? *Eesti Statistika Kvartalikiri nr 4*, 9–17.

Statistics Finland. (2024). Births. [Kasutatud 10.10.2024] <https://stat.fi/en/statistics/synt>

Lisa 1

Tabel 1. Logistilise regressiooni mudelid kahe aasta jooksul lapse sünni šansside kohta soo järgi*

	Mudel 1		Mudel 2	
	Mehed	Naised	Mehed	Naised
Vabaliige	-1,82	-1,48	-1,86	-1,87
Vanuserühm (taust: 30–34), aastat				
20–24	0,49	0,85	0,49	0,89
25–29	1,01	1,24	1,03	1,29
35–39	0,60	0,52	0,61	0,52
40–44	0,27	0,12	0,29	0,13
Rahvus (taust: eesti)				
Muu	0,64	0,66	0,68	0,74
Haridustase (taust: põhi- või üldkeskharidus)				
Kutseharidus	1,09	1,16	1,08	1,15
Kõrgharidus	1,25	1,20	1,19	1,13
Teadmata	0,95	1,10	0,93	1,11
Hõiveseisund (taust: hõivatud)				
Muu	0,76	0,71	0,77	0,82
Töötu	0,92	0,89	0,93	1,00
Asulatüüp (taust: linnaline)				
Maaline	1,24	1,20	1,18	1,13
Väikelinnaline	1,06	1,00	1,02	0,95
Perekonnaseis (taust: registreerimata kooselus)				
Abielus, registreeritud kooselus	1,34	1,31	1,19	1,17
Muu (laps, üksik, üksikvanem, teadmata)	0,48	0,61	0,52	0,67
Tõine tulu (taust: 0 eurot kuus)				
Alla 500	1,05	0,80	1,04	0,96
500–999	1,22	0,81	1,22	1,14
1000–1499	1,22	0,82	1,22	1,21
1500–1999	1,28	0,92	1,29	1,38
2000–2499	1,30	1,00	1,32	1,52
2500–2999	1,35	1,05	1,37	1,59
3000–3999	1,34	1,21	1,35	1,84
4000 ja rohkem	1,46	1,41	1,47	2,15
Hariduse omandamine (taust: ei õpi)				
Omandab haridust (õpib)	0,90	0,76	0,89	0,75
Laste arv (taust: 0)				
1	1,46	1,42		
2	0,65	0,66		
3	0,53	0,51		
4	0,87	0,81		
5 või rohkem	1,54	1,75		
Noorima lapse vanuserühm (taust: pole varasemaid lapsi), aastat				
0			1,13	1,14
1			1,84	2,05
2			1,25	1,37
3–4			0,96	0,96
5–6			0,93	0,97
7–17			0,74	0,80
18+			0,54	0,43
N	222 652	203 206	222 652	203 206
Nagelkerke kordaja	0,101	0,116	0,094	0,108

* Tabelis on eksponentastmel regressioonikordajad, v.a vabaliikme puhul (seose puudumise väärtus on 1).

Tabel 2. Logistilise regressiooni mudelid kahe aasta jooksul lapse sünni kohta soo ja laste olemasolu järgi*

	Mudel 3: lastega inimesed		Mudel 4: lasteta inimesed	
	Mehed	Naised	Mehed	Naised
Vabaliige	-1,60	-1,54	-2,10	-2,23
Vanuserühm (taust: 30–34), aastat				
20–24	1,48	2,02	0,49	0,81
25–29	1,42	1,56	0,89	1,07
35–39	0,54	0,47	0,68	0,69
40–44	0,24	0,10	0,29	0,22
Rahvus (taust: eesti)				
Muu	0,77	0,73	0,57	0,66
Haridustase (taust: põhi- või üldkeskharidus)				
Kutseharidus	1,03	1,03	1,18	1,42
Kõrgharidus	1,31	1,31	1,23	1,24
Teadmata	0,95	1,02	0,94	1,28
Hõiveseisund (taust: hõivatud)				
Muu	0,84	0,91	0,73	0,64
Töötu	0,92	0,82	0,87	1,10
Asulatüüp (taust: linnaline)				
Maaline	1,11	1,07	1,26	1,24
Väikelinnaline	0,97	0,92	1,22	1,15
Perekonnaseis (taust: registreerimata kooselus)				
Abielus, registreeritud kooselus	1,04	1,05	2,35	2,24
Muu (laps, üksik, üksikvanem, teadmata)	0,84	0,95	0,49	0,61
Tõine tulu (taust: 0 eurot kuus)				
Alla 500	1,01	0,83	1,10	1,16
500–999	1,03	0,77	1,50	1,62
1000–1499	0,99	0,74	1,57	1,80
1500–1999	1,01	0,72	1,77	2,16
2000–2499	0,98	0,79	1,94	2,34
2500–2999	1,00	0,74	2,01	2,58
3000–3999	0,96	0,82	2,08	2,95
4000 ja rohkem	1,05	0,97	2,30	3,45
Hariduse omandamine (taust: ei õpi)				
Omandab haridust (õpib)	1,20	0,98	0,83	0,72
N	98 500	123 984	123 929	78 975
Nagelkerke kordaja	0,076	0,133	0,115	0,114

* Tabelis on eksponentastmel regressioonikordajad, v.a vabaliikme puhul (seose puudumise väärtus on 1).